

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Кенгеш

Казбек КОКОВ: Келлик төлөлени оюмларын кырауда маданият кыйматлы ызга саналады, ол бек магъаналыды

Къабарты-Малкъарны Башчысы К.В. Коков КъМР-ни Правительствоосуна таматарлары бла ишти тубешиу кырагъанды. Анга КъМР-ни премьер-министри Мусукланы А.Т., КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны оючусу М.М. Кодзиков, КъМР-ни Правительствоосуна Председателини орунбасары М.Б. Хубиев, КъМР-ни маданият министри М.Л. Кумахов, КъМР-ни финансла министри Е.А. Лисун, КъМР-ни Башчысыны кенгешчиси Тюбейланы А.И., Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясыны таматасы Т.Б. Ахохов кыатышхандыла.

Анда «Маданият» миллет проектни бардырылуу сюзюгенди, бөлүмнү ырыскы бла жалчытуу, бюджет маданият учреждениелада айлыкны кетюрюу эм чыгармачылык ишчилени кырал жанындан келлендириу соруулага кыралгъанды. Энци эс КъМР-ни кыраулууу 100-жыллыгыны белгилеуге хазырланууну чегинде жумушлагъа, Къабарты-Малкъарда музейлени бла кермючле кырауу жаны бла ишлени айнытуу борчлагъа бөлүнгенди.

Тубешиуну ача, Казбек Коков биопонлюкде биттеу дуняда шендую эпидемиология болум бла байламлы эм алгъа коронавир

бла кыажуу ишле чыгарылгъанлары ючюн, маданият жыйлыулары бир кыауумуну заман болжалларын кетюрюуге, неда аланы бардырмазгъа тышгенин белгилегенди.

Аны бла бирге, дегенди регионну оючусу, COVID-19 бла болум Къабарты-Малкъарда контрольдады, 300 чаклы бир резерв ундурук жер сакъланды. Жашуу андан ары барады, магъаналы борчланы араларында республиканы жамауатын айнытуу бла байламлы соруула сакъланадыла. Маданият ызла жетип келген жумушланы – Къабарты-Малкъар Республиканы кыраулууу 100-жыллык юбилейини – аллында андан да

магъаналы боладыла.

«Келлик төлөлени оюмларын кырауда маданият кыйматлы ызга саналады, ол бек магъаналыды. Биз төрелени сакълануу юсюнден айтабыз, алай жаш адамлары жаланда кесибизни культурабызгъа тышюндюргенден сора да, алагъа дуня маданиятны да ангылатыргъа тийишлисин билебиз. Нек дегенде уллу айнык баргъан дунядан ангылаулары болурча, ала бютюн бийикликке чыгарча, жаланда россей даражада угъай, дуня даражада жыйылуула бардырырча», - деп чертгенди К.В. Коков.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Билдирюу

Жамауат тынгылаула — дистанцион халда

Жангы коронавир жукъган ауруу (COVID-19) жайылган болумлада «Къабарты-Малкъар Республиканы 2021 жылга эм 2022 эм 2023 жылланы план кезиюне республикалы бюджетини проектини юсюнден» эм «Къабарты-Малкъар Республиканы Борчу халда медицина страхованияны жер-жерли фондуну 2021 жылга эм 2022 эм 2023 жылланы план кезиюне бюджетни проектини юсюнден» темалагъа жамауат тынгылаулары 2020 жылда 17 ноябрьде дистанцион халда бардыры умутдула.

Законопроектле бла байламлы эсгертилеу бла предложениела Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Бюджет, налога эм финан рынок жаны бла комитетине жиберилге тийишдиле: **360000, КъМР, Нальчик шахар, Ленин атлы орам, 55** эм электрон почтагъа бу адрес бла — comfins.parlam@kbr.ru. Телефон: **(8662) 42-64-60**.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Жазылуу - 2021

Хар юйге да озгурлу къонакча курсин!

Хурметли жамауат!

«Заман» газетге 2021 жылны биринчи жарымына жазылуу андан ары бардырылады. Энди да сиз ана тилибизде чыкыган газетни алырсыз, окъурсуз, ол хар биригизни да эсли кенгешчигиз, керти хапарчыгыз, озгурлу сөз негиргиз болуп туруп деп ийнанабыз. Бу магъаналы жумушну болжалгъа салмагъыз!

Бизни индексбиз — П5893

«Къабарты-Малкъар Республикада бийик хазырлык низам эм жангы коронавир жукъган аурууну (2019-nCoV) жайылууну тыярча къошак амалланы кийириуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2020 жылда 18 мартда чыгарылгъан 19-УГ номерли Указына тюрлениуле кийириуну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

1. «Къабарты-Малкъар Республикада бийик хазырлык низам эм жангы коронавир жукъган аурууну (2019-nCoV) жайылууну тыярча къошак амалланы кийириуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2020 жылда 18 мартда чыгарылгъан 19-УГ номерли Указына быллай тюрлениуле кийирирге:

а) 2.3 пунктну ючюнчю абзацын «, адамла асламла ашазык ашагъан объектеге келмегенлей выноздан, заказланы жетдириуден кългъанлары» деген сөзле бла толтурургъа;

б) ючюнчю абзацдан сора 2.8 пунктну быллай магъанада абзацла бла толтурургъа: «ишчилени урунуу (службалы) эм солуу заманларыны тийишли халгъа келтириуну жалчытыргъа, алай бла:

штат ишчилени, граждан-праволу актланы толтургъанлары, 65 жылдан атлагъан ишлеген инсанланы, самоизоляция низамны толтурууну излеген тизмеде кегрозтолген ауруулары болгъанлары (приложение №2) 25 процентинден аз болмагъанын дистанцион низамгъа кетюрюуге, власть органдары, организациялары ишлерин жалчытхан инсанладан, энчи предпринимательледен, саулык сакъланда ишлегенден, андан сора да, Къабарты-Малкъар Республи-

када коронавир жукъган аурууну жайылууну профилактика эм контроль амалларын бардырыу жаны бла оператив штабын оюнуу бла белгиленген инсанладан кългъанлары;

дистанцион халгъа кетюрюуге тийишли ишчилени, граждан-праволу актланы толтургъанлары санларын тохтатдырыу, дагъыда власть органдары, организациялары, энчи предпринимательлени ишлерин жалчытыр ючюн жерлеринде болуулары изленген технологический эм башха жумушланы толтургъанлары белгиленген низамгъа кетюрмеу бла байламлы энчи актланы кыабыл кетюру;

гражданланы обращенияларына кыралгъанда, эркинликлени сакълануу эм борчланы толтуруу бла байламлы власть органдары, организациялары, энчи предпринимательле бла ишлегенде электрон документооборотну эм техника байламлык связины хайырлануу амалланы кийирирге;

ишчилени, граждан-праволу актланы толтуруучулары жерлеринден ишлеуно азайтуу, ол санда ишчилени аслам халда жыйылууларын болдурмазча иште алышынуу низамны, ишге келиуну (ишден кетюну) эркинрек графигин кырауну башха амалларын кийирирге».

2. Бу Указ анга къл салынган кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.КОКОВ

Нальчик шахар, 2020 жыл 3 ноябрь, №144-УГ

«Жангы коронавир жукъган аурууну жайылууну тохтатуу жаны бла амалланы толтургъан кезиуде саулык сакълануу системаны энчи ишчилерине келлендириу халлы төлеулени тохтатдырыуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2020 жылда 2 апрельде чыгарылгъан 33-УГ номерли Указына тюрлениуле кийириуну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

1. «Жангы коронавир жукъган аурууну жайылууну тохтатуу жаны бла амалланы толтургъан кезиуде саулык сакълануу системаны энчи ишчилерине келлендириу халлы төлеулени тохтатдырыуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2020 жылда 2 апрельде

чыгарылгъан 33-УГ номерли Указына тюрлениу кийирирге, 1-чи пунктну биринчи абзацын «, Терк муниципал районну «Ара район больница» кырал бюджет саулык сакълануу учреждениесы» деген сөзле бла толтурургъа.

2. Бу Указ анга къл салынган кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.КОКОВ

Нальчик шахар, 2020 жыл 3 ноябрь, №145-УГ

Жангыз да шартла

Минги тау лыжачылары сакълайды

«Шимал Кавказын курортлары» акционер обществу пресс-службасы билдиргенге кёре, бююн Минги тауну тийресинде лыжа сезонну ачылуу болады. Канат жолланы «Гара Башы» станциядан «Эски кругозорга» дери ызлары толусунлай ишлеп тебирерикдиле.

Алай бла ски-пасагъа да сурам боллугу хакъды. Курортта 6 жыллары толмагъан сабиле хакъсыз учаргъа боллукъдула. 6-13-жыллыкълагъа уа

билетни багъасы абадан адамкыны жарымыча турлукъду. Абаданла уа аны 1500 сомгъа алып, эрттенден ингирге дери учаргъа боллукъдула.

Бююнлюкде трассаланы узунлугу 12 километрге асламды. Тау лыжачылары сакълайды. Алада, уста учанладан сора да, спортну бу турлюсюнде биринчи атламын этгенле да зауукълукъ табарыкъдыла.

Жер-жерледе жолла тапландырыладыла

КЪМР-ни Башчысыны буйругун толтурууну чеклеринде республиканы Жол фондундан онтогуз муниципалитетге алгъаракъда ача жиберилгенди. Анга жер-жерледе жоллагъа ремонт этилликди. Объектлени барыны да узунлугу кеп къалмай 32 километр болады. Транспорт эмда жол молк министрствода айтханларына кёре, бююнлюкде Нальчик шахар округда, Бахсанда, Терекде, Чегемде, Янкойда, Ново-Ивановское, Кременчук-Константиновское Эмда талай элде ишле ахыр

кезиюуне жетгендиле. Бу объектлени арасында тынгылы жангыртуу ишле Къашхатауда жолладан биринде бардырыладыла. Анда хар нени да тап этерге кеп заман къалмагъанды. Подряд организацияны адамлары объектде эски коммуникациялары орунуна жангылары орнатхандыла, жолну мурдорун да тынгылы жарашдыргъандыла. Энди уа асфальтны жайыу барады. Айтханларына кёре ишлени барын да кепге созмай тамамларыкъдыла.

Эл мюлкде

Къармашханланы онгдуруу

Къабарты-Малкъарда эл мюлк товарла чыгъаруучулагъа къыралдан себеплик этиу темагъа жораланган «Тегерек стол» бу кюнде Май районну администрациясында этгенди. Аны ишине республикада предпринимательствогъа себеплик этиу араны башчысы Дудуева Мадина, эл мюлк кооперация бёлюмде компетенциялары арасыны специалисти Тиланы Жамалия, КЪМР-ни Гарантиялы фондуну келечиси Коготыжев Ислам, Россельхозбанкны районда бёлюмюню, муниципалитетде адамланы иш бла жалчытуу араны келечилери, элчи-ферма

мюлккени таматалары эм башхала къатышхандыла, деп билдиргендиле администрацияны пресс-службасындан. Жыйылыуда эл мюлк товарла чыгъаруучулагъа къыралдан себеплик этиуно, эл мюлк кооперацияны онгдурууну, гарантиялы эмда кредитле беруиююсюнден селешгендиле. Урунуу рынокда ишсизликни азайтуу жаны бла не мадар этерге боллугун да белгилегендиле. Жыйылыуда къатышхан предпринимательле сагъынлган организациялары эмда структураланы келечилерине берген соруларына толу жууапла алгъандыла.

Он айгъа – онбир мингден аслам карта

Быйыл Россельхозбанкны Къабарты-Малкъарда бёлюмю он айгъа 11 мингден артык тэлеу карта чыгъаргъанды. Аланы иги кесеги неда 5,5 минги ючюню каварталда берилгендиле. Клиентлени кёбюсю «Зарплатный» эм «Пенсионный» турлюлерин сайлагъандыла. - Республикада кюн сайын сатыу-алуу этерча хайырланган картагъа сурам ёсе барады. Банк не заманда да клиентлерине иги болуучу сагъыш этеди. Аны амалтын бусагъатда «Урожай» программагъа къатышыргъа онг барады. Аны магъанасы - товар

сатып алган заманда багъасыны 1,5 процентин бонус счётка къайтарыргъа эм алай бла балла жыйргъа жарайды, - дейди Россельхозбанкны Къабарты-Малкъарда бёлюмюню таматасы Алим Сокуров. Эсге сала айтсакъ, бююнлюкде республикада 32 банкомат эм 16 информация-тэлеу терминал ишлейди. Андан сора да, «Мобильный Банк» эм Интернет-Банк приложенила хайыры бла финанс жумушлары юйден чыкмай тамамларгъа да боллукъду.

Шахарчыла суйген солуу тийреге эс бурулады

Битеуроссей Халкъ фронтну Къабарты-Малкъарда бёлюмюню келечилери Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясына жи-

жолчукъла бек тозурагъанларын, кеп жерлеринде плитка къопханын билдирип тарыкъгъандыла. Ол а сабилеге, кёзлери осал кёрген

иги да терен къулделе болгъанларын да эслегендиле.

«Былай болумланы жети кюнню ичинде тап халгъа келтирирге тийишлиди. Алай мында уа жукъ да этилмегенди. Бизни оюмузгъа кёре, шахарны мэрисы бу тийрени тапландырыу программагъа къошаргъа керекди. Аны юсюнден гражданы оюмларын да сурап», - дегенди ОНФ-ни Къабарты-Малкъарда «Жашау журтла эмда шахар болум» тематика бёлюмюню таматасы Ярослав Галинский.

Эсге сала айтсакъ, жамуат къулдукъчула былтыр бу бахчада сабиле ойнарча деп къуралган, алай ахыр жылда бек тозурагъан майданчыкны кетериюну ишин этгендиле. Кеп жылланы къаралмай тургъаны ючюн ол къорккуулукъну излемлерине келишмей эди. Ата-аналаны жанындан да аны бла байламлы кеп тарыгыу эшитирге тыошгенди. ОНФ къатышхандан сора Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясы эмда КЪМР-ни тиширууларыны союзуну къармашуулары бла алайда жангы майданчык къуралгъанды.

берген билдириуде «Ореховая роща» скверде жолчукъла бек тозурагъанларын эсгертип, аланы тап халгъа келтирирге чакъыргъандыла. Аны бла бирге келир жылда ол тийреде тапландырыу ишле бардырырча, аны юсюнден гражданы оюмларын сураргъа кереклисин да белгилегендиле.

Бу тийреге тири алчыла дайым эс бурганлай турадыла. Алгъаракъда уа алайладагы кеп фатарлы юйледен биринде жашагъанладан ОНФ-ге письмо келгенди. Адамла анда жаяу жюриюгенлеге деп къуралган

эмда иги атлаялмагъан адамлагъа бек къорккуулуду. «Шахардагы гитче терек бахчыкыны тегерегинде бир нечча кеп фатарлы юй барды. Алайы тишируулагъа гитче сабилери бла таза хауагъа чыгып солурча иги жерди. Биз айтхан кемчиликке уа жылла бла турадыла, алагъа эс бурулмайды», - дегендиле адамла.

Халкъ фронтну келечилери ол тийреге тынгылы къарап чыкгъандыла, письмода айтылгъанны барын да кеслери керюп, шагъатлыкъ этгендиле. Бир-бир жолчукълада уа плитка къопхан угъай,

Подстанцияланы тынгылы жангыртуу

Кеп болмай «Каббалкэнерго» компанияны специалистлери республиканы ток бла жалчытхан подстанцияланы тынгылы ремонт этип бошагъандыла. Аны юсюнден электрокюч бла жалчытхан биригиюно пресс-службасындан билдиредиле.

Алай бла профилактика халда бардырылган кезиуюно ишлени чеклеринде 110-35 кВ кюч бла жалчытхан 19 подстанцияда тозурагъан абериолери, жаулары, оборудованилары алышынганды эм ремонт этилгенди. Ол санда токну керекнапряжение бла берген 20 устройство (КРУН) жангыртылгъанды. Алада жау бла ишлеген выключательлени орунуна экология мардалагъа келишген вакуум турлю-

лери салынганды. Ала атылмазгъа, жанмазгъа игидиле эм башха жаны бла да къорккуулудула. Быйыл Чегем районда 110 киловат кюч берген уллу подстанциягъа тынгылы къаралгъанды. Бююнлюкде ол 70 мингден адамны эм социал магъаналы 20 объектни ток бла жалчытады. Саулай аны жангыртуу ишлерине 13 миллион сом къоратылганды.

- Заманында этилген профилактика эм жангыртуу ишлени хайырындан подстанцияла къыш сууукълада ишлерге хазыр болгъандыла. Ол себепден аварияла эм башха турлю чырмаула да азыракъ чыгъарла деп ышанырчады, - дейди «Каббалкэнерго» компанияны таматасы Муртаз Каров.

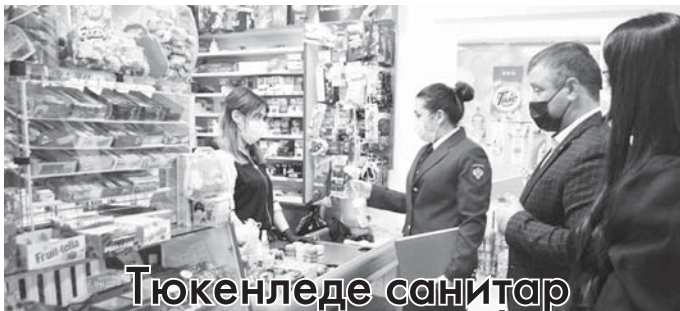
Тэлеулени берирге унутмагъыз

Налог органла граждандлагъа былтыр ючюн тэлеулерге керек налоглары эсге салган письмолар эмда билдириуле жиберип бошагъандыла. Транспорт средстволары, жеринден тепдирилмеген мюлккери болгъанлагъа эмда былтыр НДС тыйылмай къалган файда тошюргенлеге 69,4 билдириу жиберилгенди. Аладан 19,1 миллиону налог тэлеулюени энчи кабинетлерине, къалгъанлары уа - почта бла. Аны юсюнден ФНС-ни КЪМР-де Управлениясындан билдиргендиле.

Ведомствода белгилегенлерича, налоглары келир айны биринчисине дери тёлерге керекди. Аны женгиликтер этерча билдириуледе битеу реквизиите, ол санда УИН, QR эмда штрихкодала басмаландыла.

Письмода аныгъашынмагъан зат кёрсеги, налог инспекциягъа барып соруугъа боллукъсуз. Сорууну дагыда письмо жиберип неда «Налог тэлеулюени энчи кабинетне» кирип, сыйсеги а ОНФ-ни 8 800 222-22-22 (хакъсыз) телефонуна селешип берирге амал барды.

Тинтиу

Тюкенледе санитар мардалага сакь болуу

Кеп болмай Бахсан районну администрациясыны эм Роспотребнадзору бѐлюмюню келечилери пандемияны кезиунде санитар мардала кьалай сакьланганларын тинтирча сатуу-алыу точкалада рейд бардыргандыла. Бу жол ол Бахсаненок бла Кишпек элдеде тюкенледе этгенди. Комиссия алада антисептикке, медицина кьапла тийишлисича хайырланылганларына эм алыучула бир бирге жуукь сюел-мезча мадар этилгенине (ызла тартыл-ганларына) эс бургандыла.

Андан сора да, кюн сайын мекамланы ичлерин энчи препарат бла шюртюрге хар эки сагьатдан терезелени ачып хауаны тазаларгьа, азыккыны энчи жерледе ашаргьа эм терк-терк кьолланы сапын бла иги жууаргьа кереклисин эсертгенди.

Эсге сала айтсакь, тюкенлени кѐбюсюнде санитар мардалага сакь бол-ганлары эсленгенди, алай уллу кѐл-люлок этгенле уа эртте-кеч болса да, жарсыргьа тошериклери да баямды. **МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.**

БАХЧАЧЫЛЫКЪ

Аяулу кѐзден кьарагьан иелени эслерине

Кюзде бахчада тирлик жыйып бошагьандан сора тереклени кышха хазырлауу сагьышын этерге керекди. Бу ишни аланы чапыракьлары тюшгенден сора тамамларгьа тийишлиди, дейди-ле Россельхознадзору республикада управлениасыны специалистлери.

Биринчиден, тереклени тюплерин тюшген чапыракьладан бла жемишле-ден, бутакьладан, заранлы хансладан тазалайдыла. Алада кьурт-кьумурсха кьышыны кечинирге ёч болуучулары

ючюн аны барын да жыйып кюйдюрсе иги боллукьду. Экинчиден, тереклени тюплерин кьазаргьа керекди, артыкь теренине угьай – 15-20 сантиметр болса жетерикди. Алай этилсе, кьуртла сууукь-лада жер башында кьалып, жаз башына сау чыгьарыкь тойлодуле.

Терекни бутакьларында жаралагьа, сыныкь жерлеге энчи чайыр жагьаргьа тийишлиди. Тюп бутакьларына а тытыр неда тийишли боуу бла шюртюп чыгьар-гьа. Гылыуладан сакьлар ючюн аны тѐгерегин кьара кьагьыт неда темир уа бла да бегитиучюдуле.

Тереклени аурууладан эмда заранлы кьурт-кьумурсхадан кьоруулау ишни сууукьла башлангынчы (+5 градуса) тамамларгьа керекди. Боуу ингирге дери кьургьакьсырча жумушну эрттенликде тындырыргьа тийишлиди. Бахчасына аяулу кѐзден кьарагьан адамгьа шѐндо бек тап кезиудю дерге боллукьду.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагьанды.

Жараула

Кьыйын болумлагьа хазырлыкьда

Биринчи номерли от тюшюуге кьа-жау-кьутхаруу бѐлюмюню ишчилерин дежурный кьарауул салган борчланы толтуруугьа хазырлыкьда тутарча жараула бардырылгьандыла. Алагьа башчылыкьны службаны таматасыны орунбасары Амурбек Органокоев этгенди.

Кьутхаруучула от ёчюлтген-техника снаряженияны бир бирлери байлам-лыкьда терк жайгьандыла, хар бири

жууаплы участкаларында сюелгенди-ле. Ызы бла ала суу болган жерде цистернаны орнатхандыла эм жанган мекамдан ачыгьанны чыгьаргьандыла. Алай бла кьарауул битеу салынган борчланы мычымай толтургьанды. Эсеп-лени чыгьара, Амурбек Органокоев от ёчюлтючюлене усталыкьларына бийик багьа бичгенди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

ТИЛ БАЙЛЫГЬЫБЫЗ

КЪАМЫЖАКЪЛА, КЪУМУРСХАЛА, ЧИБИНЛЕ, ГЕБЕНЕКЛЕ

Агьач бит – тля
Агьач кьамыжакь – жук-дровосек
Айрыкьуйрукь – уховѐртка
Айрыкьулакь – стафилинид па-хучий
Алтын кьамыжакь (*жылтырауукь кьамыжакь*) – жук-бронзовка
Амбар кьамыжакь – хлебный щелкун
Ауузтос – цикада
Багьырбаш чибин – овод
Бажанакь – жук-усач
Бал чибин – пчела
Бийли чибин – матка пчелиного ульи

Будай бит – долгоносик
Бузуобаш – медведка
Бызбылдыкь – жужелица
Бюрче (*суу кьамыжакь*) – блоха
Гѐбелек – мотылѐк
Гебенек (*дибилдирик*) – бабочка
Гумулжукь – муравей
Дибилдирик – бабочка
Дидин (*сары чибин*) – шмель, оса
Дуудуу – майский жук
Жаннган кьамыжакь (*жылтырауукь кьурт*) – светляк

Жер чибин – земляная пчела
Жылтырауукь кьамыжакь – жук-бронзовка

Жылтырауукь кьурт – светляк
Жюжю – личинка (*муравья, червя*)
Жюжюкьарын – муравьиный лев
Йиисли кьамыжакь – клоп древес-ный; навозный жук
Ит чибин – оса
Картоф кьамыжакь – жук-ло-рацкий

Каска (*сенгирчке*) – кузнечик
Кѐкчибин – синяя (мясная) муха
Кече гебенек – совка
Кьамыжакь (*татлыхан*) – божья коровка
Кьандагьай кьамыжакь – клоп

Кьара кьамыжакь – карабус-ле-ондер

Кьара чибин – муха комнатная
Кьасхалты (*мачакьварс*) – стрекоза
Кьателли чибин (*сакьы, локьра чибин (кьарач.), багьырбаш чибин, сокьур чибин*) – овод

Кьаууз – воск пчелиный
Кьумурсха (*гумулжукь*) – муравей
Кьызылбет – красноклоп
Кюе – моль шерстяная
Кюе кьурт – личинка моли
Локьра чибин (*кьарач.*) – овод
Мажа (*мача, бузоубаш*) – медведка
Мача – медведка

Мачакьварс – стрекоза
Мурчха – термит
Мыйыкьлы кьамыжакь – усач
дубовый

Мюйюзлю кьамыжакь – жук-олень
Оймат гебенек – репейница
Рыжий муравей – сары эбизе
Сары чибин (*ит чибин, дидин*) –

оса, шмель
Сакьы – слепень бычий, овод
Сенгирчке – кузнечик
Сокьур чибин – овод
Суу бюрче – блоха водяная
Суу кьамыжакь – блоха
Суу сенгирчке – водомерка

Сют гебенек – белянка
Татлыхан – божья коровка
Татый – молочко пчелиное
Тауукь бит – клоп куриный
Тенгиз бюрче – морская блоха
Терек эбизе – муравей-скотовод
Тырсыкь – жук-клевщевик

Тюкло кьамыжакь – жук-долгоносик

Ундурукь бит – клоп постельный
Ургьуй – комар
Ууакь чибин – мошка
Уштай (*учтеке*) – божья коровка
Чибин – муха

Акция

«Огьурлулукьну кофеси» – огьурлулукьну жумушу

Ноябрьни чегинде Нальчикде жа-шагьанланы кеслерине тирлик саугьаларгьа, сабийлеге уа керти болушлукь этерге онгары боллукь-ду. 1 ноябрьден 30 ноябрьге дери сахарны кондитерскийинде энчи «Огьурлулукьну кофесин» алыргьа онг чыкьгьанды. Андан тюшген ырыс-хы хосписден сабийлеге себепликге жиберилликди.

«Огьурлулукьну кофеси» акция жыл бла жарым мындан алгьа «Санкт-Петербургда» жаратылгьан-ды, башламчысы «Сабий хоспис» жандаурлукь фондду. Аны кьаты-шыуу бла Петербургда Россейде биринчи сабий хоспис ачылгьанды, бююнлюкде да аны себеплиги бла битеу кьыралда паллиатив медици-на болушлукьну системалы айныуу бардырылганлай турады. Фондну келечилери сабийлеге болушлукь этер мурат кьыралны регионларын-дан асламланы бирлешдирсе сюй-гендиле – 2020 жылны кюзюнде алай да болду.

Ноябрьде «Огьурлулукьну кофеси-не» Москвадан, Санкт-Петербургда, Ленинград областьдан, Кьазандан, Екатеринбургдан, Тѐбен Новгород-дан, Иркутск областьдан, Краснодар крайдан, Ярославьден эм кѐп баш-ха регионладан 350 заведениядан артыгьы кьошулгьандыла, ол тарих энтта да кѐбейе барады. Кьошулгьан кофейнланы толу картасы <http://coffee-dobro.ru> страницада кѐргюз-тюледи. Нальчикде акциягьа Oregano кондитерский кьошулгьанды.

«Огьурлулукьну кофеси» адамланы эслерин ауур ауруулары болган са-бийлени жарсыуларына бурады. Анга кѐре хар сыйген фонд кьайгыргьан балалагьа кофеси бла пиалачыкьны сатып алып болушаллыкьды.

«Асламлагьа тийишли халда ишлер ючюн кофеси неда чайы бла пиала-чыкь бек изленген затды. Биз да хайырлы жумушну хычууну жумуш бла байларгьа излегенбиз. Сыйген кьылыкьны юсю бла – кофе ичиу-ну – биз инсанланы Сабий хосписни жарсыулары бла шагьарейлендире-биз, саусузларыбыз бла байламлы терс кьуралып тохташхан оюмланы чачабыз», - деп хапарлайды «Сабий хоспис» фондну толтуруучу директору Павел Ткаченко. Бирде дуняны игирек этер ючюн жаланда кофеси бла пиалачыкь изленеди.

Кыш Къайын-Къыйырында нёгерлеринден айырылган къанатлыгъа ушайса... Хар зат ахшы болур, нёгеринг бла бирча тенгизле башларында, таула башларында къыш келген жерледен жаз келген жерлеге минг къычырым учуп, къонарса... Алай хар заманда къышдан къачып да айланмаса. Кышынг да жаз болуп, жашарса... Акъ къышда да, жашыл жаз башында да бирча алай ариу, алай аламант насыплы болурса... Сени ёмюрден бери бюгон кёреме атынгы, ауазынгы, назмуларынгы бюгон эшитеме.

Алай бир күн болганды дунияда: ол күн неча жерден, неча тюрлю болуп чыккъанды, тенгиз аулаклада неча кеме аны ичине кирип кетгенди. Алай күнледе акъсакыл атам да, Къязм да, Ленин да ышаргандыла. Мен - тауда, ташда жүрюген киши, ары дери кёмеген, жангы жашил талачыкда жүр кийикни отлай турганлай кёргенме. Жүр

къызыл шаугют эт къозлатып келген кырдык да болады.

Аны таулада, къайсы эсе да бир чунгурда, шауданны къатында жаз башында, жер кырдык эте башлаган заманда кёргенди мени къарт атам. Табийгъатда болмаган сейир зат жокъду, кёралмайбыз биз, кюндюз арыбиз да, кечелени жукълап оздурабыз...

Кыш къарда адам кёрюнчю чагып кетген гюлле да бардыла. Алай, жокъ эсе да, күн дамы жокъду, не ай, не уа жулдузла?.. Ажашы эдинг бир башха, узакъ аулаклада, ач, кеч болуп, къарт солдатча - эслемесенг. Ол чунгурда атны баш сюегинде кёз чунгурлары бла чыккъан гюллеге сейир этеме.

Зауаллы алаша. Атам таулу къызы, жаулукъ чачакларынын зыр-зыр этдирип, ат боюнуна миндирип, таудан таугъа, тардан энишге кёл учурганды. Сен да ма алайса - къалай ариу жанса. Кесинг

БАБАЛАНЫ Сулейман

ТАУЛУ КЪЫЗГЪА

ХАПАР

алайдан юркюп секирсе да, күн къалыр.

Кыш да кёргенме агъач къыйырылда, терен агъач орталада аллай ариу акъ тала. Кюнсюз а бир тала да, бир къарыш жер да болмаз. Кече да ай тиеди, таулада жулдузла жылтырайдыла, талачыкъ къар бла кеси кесин да жарытады, къайдан эсе да теири жарыкъ урады, кырдыкланы нюрлеринден кёл тюрлю болады. Тунаккъада уа алайда жылкъычы къуш къычырып озады. Ол бир жеринде турган къанатлы тюрлюндю.

Тунаккъада агъачда ол къычыргъан жерге барып башласанг, сен жетгинчи, алайдан агъачны теренине учуп, дагъыда къайда эсе да къычырыгы чыгады. Ол бир кесек да турмайды бир терекде, ол ташадан ташагъа кете барады, хар терекде бир къычырып, дагъыда... дайым къыш да, жаз да алай этип айланады.

Агъачда жашырын жашил талачыкъ манга жангы кёрюнгенликге, жерни жашил къыртишича, огъурлу аталарыбыз кёрмеген жер, къарт солдат кёрмеген жер къалган болмаз. Алай мен а жангы кёре айланама таулада, ыранлада да жангы талачыкланы, жангы кючлю кырдыгы болган, атам айтханлай, бек саулыкълу мал болмаса, ашаса, кырдыгы асыры кючлюден, ёлтюрлю къоярча, алай а - сюекге эт къозлатхан, чунгургъа атылып турган ат баш сюекни кёз чунгурлары бла эти акъ гюл чыгып, ариу

назму эсенг да, назму сен кесинг эсе да - айыралайма. Узакъда таулада, чарс ичинде назму кеси чаллыккъа гюлча жаратыла, шаудандан, чыкъ тамычыладан, чапыракъдан, жерни, тауланы хар тюрсюнлю гюллеринден, теири жарыкъдан ауаз чыгъа тургъанча кёрюнесе.

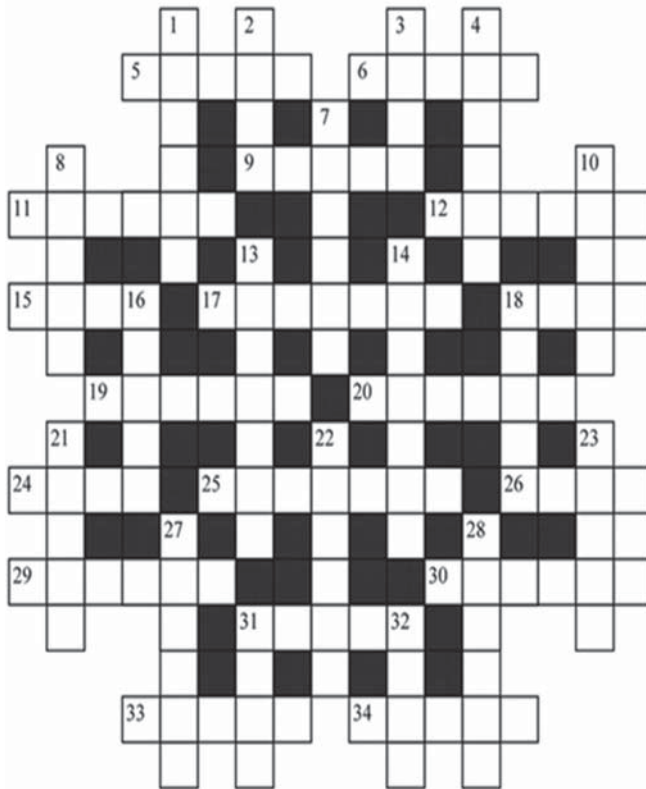
Эртнеликде чыкъ тошген гюлле къарасанг, кюнню кёзю къарагъанлай, жан кире башлагъанча, күн бери созулуп келгенча, гюл да алай ёсюп башлагъаны билинеди. Кече ай жарыкъда да гюл ай бла шох ушакъ этеди. Акъ гюл а къарангыда да кёрюнеди. Къаллай бир тазалыкъ барды халал, аналык теишриуада. Сабийни кююнуна къаты къысып, урушжа кетген эрин эсгерип, инжилген жаш анача, бир узакъ жулдузда неси эсе да къалгъанча кёрюнесе.

«Жел къоркыуун тебениг этер», - деп, эрттегили нарт айтханлай, инжиюнге кёре, къолубуздан инжи минчагы кибик ычхынып кетермисе? Сора, ол минчакъ зынгырдап, таула да, гюлле да, шауданла да, жулдузла да зынгырдарламы?.. Ариулукъгъа, къууанча, жарсыугъа, дуняяны узакъ жерлерине, сейирлерине анача таралгъан кёкде жулдузгъа жетерикди. Не этербиз аяз аны жулдузгъа алып кетсе? Ол (алай этген) ары шох учуп барады, жетип да къайтханды. Алай жулдузгъа уа жарсыганлай турлукъду. Хар сабий ёсдюрген ананы къадарыды ол...

Сёзбер

ЭНИНЕ: 5. Шуёх. 6. Рамазан ай. 9. Как булгаучу. 11. Сютню башы. 12. Илхам. 15. Къууанчада аш къангагъа къараучу. 17. Нальчикни кесеги болуп къалган эл. 18. Кыш улоу. 19. Анга хыянат этген бек айыплы ишге саналгъанды. 20. Женгсиз кийим. 24. Бушуу.

ЁРЕСИНЕ: 1. Кезлеу. 2. Дуняяны бир къыйыры. 3. Адам къолу бла этилген суу ыз. 4. Европада жашагъанны къоншусу. 7. Къолан тау. 8. Жазуучуну иш кереги. 10. Музыка инструментни тюрлюсю. 13. Жаз жылыуу киргенде жау-гъан къар. 14. Босагъа таш. 16.

25. Бал чибинле этген чайыр. 26. Адам не этерге билмей къалса болады алай. 18. Чачы тизгинсиз. 21. Киритни нёгери. 22. Киеуно баш кийими. 23. Иш хакъ. 27. Бийни, бийчени жери. 31. Кавказ миллет. 33. Жаны болганнга керек зат. 34. Буз тау.

ГАЗЕТНИ 130-ЧУ НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН
СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 1. Жубуранчы. 8. Къууатсызлыкъ. 11. Сыйлау. 12. Азамат. 13. Жална. 14. Къыланч. 16. Аманат. 17. Алауган. 18. Къарылгъач. 21. Экилик. 23. Итлик. 24. Алаша. 25. Къулач. 27. Орман. 29. Къалауур. 30. Ариулукъ. 31. Жарма. 33. Аракъы. 35. Жалкъа. 37. Хуна. 39. Адет. 41. Зынтту. 44. Умурлулукъ.

Ёресине: 2. Уручу. 3. Устала. 4. Алысын. 5. Чалма. 6. Акъылман. 7. Акъкъалай. 9. Сырылган. 10. Къарампил. 15. Чалгыны. 16. Андий. 19. Ыннака. 20. Чатыр. 21. Эмина. 22. Илилеу. 24. Адакъа. 26. Чууакъ. 27. Орта. 28. Назы. 32. Махтау. 34. Асият. 36. Аптюек. 38. Низам. 40. Даучу. 42. Нюр. 43. Туу.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоосу

Баш редактору орунбасары
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

АТТАЛАНЫ Жамал
(баш редактор)
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылы 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Эссенуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРТАНЛА:

Кетенчиланы Зульфия, Кучукуланы Сафият - жууаплы секретарилары орунбасары; Теляланы Валентина (1, 2, 3, 11-чи бетле), Бийчеккуланы Жаннета (4, 9, 10, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1261 экз. Заказ № 2360
Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЈНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспекти, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru